

Fjala e hapjes AGIM ÇAVDARBASHA - NJËZET VJET PAS

Këtu e njëzet vjet më parë, më saktë - me 20 tetor 1999, ne humbëm mikun tonë, skulptorin, pedagogun, artistin e madh, Agim Çavdarbasha, në një betejë të madhe e të pashembullt të tij për të mbijetuar e për të krijuar. Duke iu kthyer sot, me këtë ekspozitë retrospektive, ne që s'kemi pushuar ta kujtojmë e vlerësojmë asnjë ditë e asnjë çast, vazhdojmë ta kuptojmë gjithnjë e më qartë sakrificën sublime, ta përcjellim me aq sa mundemi ndër breza shembullin e një krijuesi të rrallë që vuri peng çdo gjë që kishte, në themelet e atij që sot e quajmë arti modern pamor shqiptar, i bindur dhe i vendosur t'i shkojë deri në fund qëllimit të tij, duke shkrirë pak nga pak kurmin e një Feniksi, që bie e ringrihet nga hiri i vet, për të dëshmuar e për të lënë peng mesazhin universal, *vazhdën e ndritur* të artistit jo si të tjerët, të korifeut për të cilin krahasimet me mite e personazhe mitike na duken aq të afërta.

Agim Çavdarbasha, me shumë arsye meriton të cilësohet - *jo si të tjerët*, sepse, më shumë se çdokush tjetër mbajti mbi shpinë padrejtësinë e kësaj jete, më shumë se çdokush tjetër nuk e përfilli vuajtjen kur merrte në duart e mbështjella me fasha çekiçin, duke drejtuar trupin e dërmuar nga ndërhyrjet e bisturive, për të atakuar me daltë një copë mermer a një cung arre, për të rrëmbyer sa më shpejt e sa më shumë nga koha që i kishte mbetur...

Jemi përpjekur sa herë të përmbledhim veprën e gjerë të një jete të shkurtër që u shua me 55 vjet, të gjejmë mbase diçka pa thënë, të tretemi thellësive të lojës magjike të dritës e hijes, të formave të rrumbullakuara dhe brinjëve shtrënguese, të masës së butë, që shpërthen prej tyre, plot vullnet për jetë e për frymëmarrje të lirë, tiparet e kontekstualizuara dhe të karakterizuara të dukagjinaseve dhe dukagjinave në biseda të heshtura, kokë më kokë, rreth një sofere skamnore, mbi një bankë, kub a mbi gurin e gdhendur para derës së oborrit ... Kemi këmbëngulur të gjejmë misterin e thellësive të errëta në sytë e shpuar në një varg kokash që shohin nga largësia andej nga zhduket nën dhé arkivoli i njeriut të dashur e të çmuar... tek sferat, kafazet, sytë e ënjtur që ia drejtojnë qiellit dhembjen për pëllumbat e vrazhë, të lëvarur në prehrin e Nënës, Pietës... masa të gjallëruara, brinjë të vrazhdë kafazesh në trupat e shpendëve të gdhendur me tinguj vajtimi të simfonisë së mermerit, të shndërruara në vepra monumentale që shënuan një periudhë më se të rëndësishme të zhvillimit të arteve pamore te ne, në të cilën u ngjizën pastaj rrënjët e një gjenerate të re piktorësh e skulptorësh, grafikësh, konceptualistësh që po pushtojnë sot botën duke dhënë mesazhe universale nga një vend i vogël.

Nga periudha e hershme e perforacioneve, deri te fazat e fundit e rrumbullakeve të shtrënguara në brinjë kafazi, gdhendjeve monumentale të trupit dhe portretit të rrahur nga fatet e historisë, në dru a në mermer, Agim Çavdarbasha eci hap pas hapi. Krijoi forma plastike, zogj, pëllumba, forma abstrakte, portrete me gjurmë asociative, në të cilat kërkoi tiparet e veçanta, harmonizoi qëndrimet në pritje, komunikimet e heshtura, gdhendi mermerin, drurin, formësoi

mellën, allçinë, metalin, provoi të gjitha materialet që i bindeshin dhe i jepnin satisfakcionin e veprës që sendërtonte idenë dhe idealin e tij.

Do të kishim dashur, patjetër, të paraqisnim me këtë rast, në një vend, një diagonale më gjithpërfshirëse të veprës së tij, duke u nisur nga miniaturat, prekjet e imta në mell e terakotë, dëshmi të shkathtësisë mjeshtërore modeluese, deri te veprat monumentale, *Pieta, Familja, Përqaqimi, Kosova* apo *Nëna, Sofra, Zogjtë, Sferat, Kafazet...* në të gjitha materialet që i zotëronte me po atë ndjesi e afinitet, por e kemi të pamundur, para së gjithash për shkak të vështirësisë së mobilitetit të veprave të mëdha, sidomos të atyre në gur e në mermer, por edhe për shkak se vepra e Çavdarbashës kishte fatin e autorit, ajo lindte në furtunat e kohës dhe zhdukej nga flakët e urrejtjeve, siç ishin, midis tjerash edhe ato të vitit 2004, kur atelieja e tij u përfshi nga zjarri dhe mori me vete dhjetëra skulptura në dru, allçi, bronz, qindra vizatime, duke e shterur pothuaj tërësisht fondin e skicave, studimeve, aty ku skulptorët janë më se të veçantë.

Pak kohë pasi trupi i tij i përvuajtur gjeti qetësinë e përjetshme, patëm përmbyllur një shkrim me pak fjalë që mbeten për t'u thënë në çdo përvjetor të humbjes së tij: *Dhembjet dhe shqetësimet e tij janë me ne, mbi tokë. Janë thesari dhe trashëgimia jonë...*

Eqrem Basha, tetor 2019